

واژه های دخیل سومری در قرآن

واژه های دخیل سومری در قرآن

مؤلف: شاهپور نوروزی

دبیر الهیات و معارف اسلامی

فهرست مندرجات :

چکیده مقاله

کلید واژه

واژه های دخیل سومری در قرآن

آشنایی با برخی از ویژگی های زبان سومری

آشنایی با برخی از واژه های سومری در قرآن

فهرست منابع

چکیده ی مقاله

نزدیکی شبه جزیره ی عربستان – زادگاه پیامبر اسلام (ص) - که سرزمین اصلی عرب ها بوده است و نیز کوچ اکدی های سامی نژاد به سرزمین میان دو رود سبب ورود واژه های سومری به زبان اکدی و سپس عربی شد. با افزایش مردمان اکدی (عرب) زبان کم کم زبان اکدی زبان روزمره ی میان دو رود شد. اما با حمله گوتی ها ، لولوبی ها و کاسی ها از توان اکدی ها کاسته شد و برخی نیز مجبور به ترک میان دو رود به سوی عربستان شدند و بسیاری از واژه های سومری را در میان اعراب دیگر پخش کردند.

همزمان با نزول قرآن این واژه ها که برای مردم عرب زبان شناخته شده (مبین) بودند ، وارد زبان و فرهنگ قرآنی شد.

واژه های دخیل به زیبایی لفظی و معنوی قرآن خدشه ای وارد نکرده است.

شاید شناخت واژه های دخیل سبب درک و فهم گسترده تری از اعجاز لفظی و معنوی قرآن شود.

کلید واژه

قرآن کریم، حضرت نوح ، حضرت ابراهیم ، زبان سومری، زبان اکدی، زبان عربی

واژه های دخیل سومری در قرآن

در قرآن کریم از سخن گفتن حضرت آدم (ع) با خداوند بی همتا و نیز فرشتگان بزرگوار و شیطان رانده شده سخن به میان آمده است. همچنین در احادیث اسلامی از صحف آدم(ع) ، نوح(ع) ، ابراهیم (ع) و دیگر پیامبران برگزیده ی نامبرده شده است.
برخی از این بزرگواران یا در سرزمین میان دو رود (بین النهرین- میان دو رود دجله و فرات) به رسالت برگزیده شدند و برخی نیز زادگاه و یا مدفن پاک شان در بین النهرین بوده است.

حضرت نوح (ع) در سرزمین میان دو رود (بین النهرین) چشم به جهان گشود . در زبان سومری *Ziusudra* و در زبان اکدی *Utnapishtim* نام داشتند. کلمه ی *نوح* از واژه ی سومری *Na* به معنای " انسان " (همریشه ی "ناس" در عربی) بوده است. زیرا ایشان پس از حضرت آدم صلی الله پیر انسان ها می باشند.
داستان زندگی حضرت نوح (ع) در گل نوشته های سومری و در کهن ترین حماسه ی نوشته شده ی بشر بنام *Bilgames* (Gilgamesh) آمده آمده است. در این حماسه ی بلند و شعر گونه از فراوانی نسل انسان و نیز از ستم ایشان بر یکدیگر و نافرمانی از دستورات خدایان (بت های سومری) سخن به میان آمده است. بنابراین خدایان (بتان) اراده می کنند که نافرمانان و ستمکاران را گوشمالی داده و نابود سازند. یکی از خدایان به اوتنابیشتیم (نوح سومری) فرمان می دهد تا کشتی بسازد و خود و خانواده اش را بر هاند. همچنین از هر حیوان یک جفت را انتخاب کند و در کشتی جای دهد تا نسل حیوانات از بین نرود. اوتنابیشتیم چنین می کند و عذاب خدایان بر ستمکاران نازل میشود. بر اساس گل نوشته های سومری شش شبانه روز باران تندی می بارد و بلندی آب از هشت متر بالاتر می رود. مردمان نافرمان همگی در آب غرق و کشته می شوند. باران فرو کش می کند و کشتی بر دامنه کوهی (*shadû*) (1) به گل می نشیند. اوتنابیشتیم از کشتی پیاده شده ، حیوانی را قربانی می کند. دوره ی نوینی در تاریخ بشر بنام " دوره بعد از طوفان " آغاز می شود.
نوح (اوتنابیشتیم) به سبب فرمانبرداری وارد سرزمین خدایان – که از کوه ماشو " میشوو" در نزدیکی شهر مرند شروع و تا کناره ی دریای خزر گسترده است - می شود و به گروه جاودانان می پیوندد. (او تنها انسانی بود که زندگی جاودانه یافت).
داستان زندگی حضرت نوح پس از سومری ها در تورات و قرآن کریم نیز آمده است. (بنابراین واژه های "نوح" و " جودی" از واژه های سومری دخیل در قرآن می باشند).

حضرت ادریس (ع) نیز در میان دو رود زندگی می کرد. ایشان به مردم لباس دوزی و نوشتن آموختند بنا بر روایتی مسجد سهله خانه ی آن حضرت بود.

حضرت ابراهیم (ع) در شهر اور چشم گشود. با زبان و فرهنگ سومری آشنا شد، ایشان به سبب شکستن بت ها از زادگاه خود رانده شد و به شهرهای اورفا ، حلب ، مصر و فلسطین گام نهاد. فرزندش حضرت اسماعیل به فرمان خدا در شهر مکه در میان قبیله جرهم بالید و بزرگ شد. اسماعیل (ع) با دختری از بنی جرهم و سپس عمالقه پیوند زناشویی بست . به دستور خدا همراه پدر دیوار خانه ی کعبه را بالا برد و خانه یکتا پرستی را آباد کرد. فرزندان و نوادگان ابراهیم (ع) به گسترش واژه های سومری در میان عرب های بادیه نشین کمک فراوانی کردند. به فرزندان حضرت اسماعیل (ع) " اعراب مستعربه " نیز گفته می شود.

پس از پیروزی اکدی ها بر سومریان ، زبان اکدی که پدر زبان عربی (و عبری) می باشد ، گسترش یافت و زبان سومری تنها برای نوشتن مطالب علمی و دینی به کار رفت.
واژه های بسیاری از زبان سومری به زبان اکدی (پدر زبان عربی) راه یافت و با گذشت زمان و دگرگونی های آوایی در لهجه ی قریش و لهجه های دیگر عرب ها کاربرد یافت.
مثلاً واژه های جنت (از واژه ی "گان / گانا" به معنای " فردوس و باغ") ، برق (از واژه ی " بار" به معنای " درخشیدن") ، دار (از واژه ی " دور" به معنای " اقامتگاه ، محل نشستن و ماندن") از زبان سومری گرفته شده اند و در قرآن کریم نیز به کار رفته اند.

پانوش:

1) *Shadû* در زبان اکدی حرف "چ" وجود ندارد. این واژه در زبان عربی "جودی" (کوه) آمده است.

آشنایی با برخی از ویژگی های زبان سومری

بر اساس پژوهش های سومر شناسان بزرگ مانند پروفیسور ساموئل نوح کرامر ، زبان سومری جز زبان های سامی (عربی و عبری) و یا ژبان های هندواروپایی نیست. این زبا با خانواده ی بزرگ زبان های التصاقی پیوند دارد.

در زبان سومری - همانند زبان ترکی-علامت و نشانه ای برای جدا کردن نام های مذکر (نرینه) و مؤنث (مادینه) وجود ندارد. همچنین فعل - برعکس بیشتر جمله های عربی - در پایان جمله آورده می شود.

آشنایی با برخی از واژه های سومری در قرآن

(1) سومری: ab-ba / abba

عربی: اب / ابا / ابو

کره ای: appa

اتروسکی: آپا

Hebrew عبری: aba

براهویی (از زبان های دراویدی): abâ

Hausa از زبان های افریقایی: ùbā

مجاری: apa , apó

ترکی باستان: آپا (خویشاوند کهنسال)

معنی: پدر

(2) سومری : ama

عربی: اُمّ

قرقیزی: ene

Alqonquin از زبان های سرخپوستان: anna

(Basque) باسکی: ama

(Brahui) [از زبان های دراویدی] ammâ

Hebrew عبری: ima

مغولی: em-e (زن)

ژاپنی: umu (زاییدن)

ترکی: آنا

معنی: مادر

(3) سومری: bar

عربی: برّاق / برق

اکدی: birgu

سانسکریت: purvi (sunrise)

ترکی: پارلاماق / پاریلداماق

معنی: درخشیدن

(4) سومری: di / di(d)

عربی: دین (یوم الدین) / دیان

اکدی: dinu

ترکی استانبولی: denemek (آزمودن ، سنجیدن)

معنی: داوری کردن ، حکم دادن ، قضاوت

5) سومری: dub

عربی: دابة

معنی: جنبین

6) سومری: dūr

عربی: دار (خانه)

ترکی: دورماق (durmaq) (ماندن و اقامت کردن)

معنی: ماندن ، ماندگار شدن، نشستن

7) سومری: gal

عربی: جَلّ / جلال

ترکی: قالدین (galin)

معنی: باشکوه ، بزرگ

8) سومری: gāna / gān

عربی: جنت

عبری: gan (گن:باغ)

Hausa از زبان های افریقایی: gōnā

مصری باستان: kAny (باغبان)

تامیلی: kaN

لیدیچی: qela (ناحیه ، سطح)

شبیستر در آذربایجان : کانا / قانا (باغ)

فارسی و ترکی: - گان / - جان [پسوند اسم مکان مانند: آذر+بای+ جان/ آذر+بای+گان]

معنی: باغ، کشتزار ، دشت ، سطح هموار

9) سومری: ganam / gana

عربی: غنم / اغنام

منغولجا: xon/qonin

ترکی باستان: koy

فرهنگ سنگلاخ: قوی

ترکی: قویون

معنی : میش ، گوسفند

10) سومری: ḥul / gul

عربی: غل (کینه و دشمنی)

ترکی آذربایجانی: قولای (golay)

فارسی و ترکی: قولدور

فارسی: غول (از سومری گرفته شده است.)

Hebrew عبری: Khole (مريض، ناخوش)

معنی: بد ، اهریمن

11) سومری: ḫla/ ḫli/ ḫl

عربی: اعلی

معنی: برتر ، والا

12) سومری: ka
عربی: کتب (ka+ta+ba) (سخن + با + گل خراشیده شده) (سخنی که روی لوحه ی گلی نوشته می شود).
عربی: کلام (ka+lām) [سخن + فراوان] (یکسره سخن گفتن)
آذربایجانی: قاپماق (با دهان چیزی را گرفتن)
فارسی: کام (دهان)
معنی: دهان

13) سومری: kalu
عربی: کل
عبری: kol
معنی: همه

14) سومری: kima
عربی: کما
آذربایجانی: کیمی (kimi)
عبری: Kmo
استانبولی: gibi
معنی: همانند، مثل ، شبیه
اینگلیزجه: like, as (or like)

15) سومری: ku / kua
عربی: حوت
معنی: ماهی

16) سومری: lu / la
عربی: لا
معنی: نه ، نیست

17) سومری: luğa / lúğ / lu
عربی: لغو
ترکی: لوغاز / لاغ / lağ / loğaz
معنی: نادرست

18) سومری: mud
عربی: دم / دمو
اکدی: dammu
معنی: خون
در زبان اکدی فرایند قلب (جابجایی) روی داده است.

19) سومری: na
عربی: نوح (ع)؟
عربی: ناس
ژاپوری: ningen [انسان]
معنی: انسان ، بشر

20) سومری: sig / si (-ga)

عربی: ضيق

ترکی باستان: Sig (کم عمق)

ژاپونی: sukoshi [کمتز] / sukunai [کم]

ژاپونجا: suku [کاستن]

دیوان لغات الترك: سيق

فرهنگ سنگلاخ: سيخ

آذربایجانی: سیره ك

استانیولی: sig

تاتاری: Say

معنی: باریک، کم عمق ؛ اندک

21) سومری: sila

عربی: صراط

معنی: راه ، گذرگاه ، جاده

22) سومری: silim – du

عربی: سلام

اکدی: shalamu

معنی: سلام دادن

23) سومری: sur

عربی: سور / سورة

آذربایجانی: سورمک (sürmək)

معنی: جدا کردن ، بخش-بخش کردن

24) سومری: šér / šír

عربی: سراج

فارسی: چراغ

آذربایجانی: چیراغ / چیراق چراغ

ژاپونی: shiro [سفید]

لکی: چرمی [سفید]

سانسکریت: suurya (خورشید)

معنی: درخشیدن

25) سومری: šìr / šur

سومری: šìr-ra

عربی: شعر

تاتاری: جیر cir (ترانه)

فرهنگ سنگلاخ: سیراماق

فارسی: سر اییدن / سرود

معنی: شعر خواندن

šita / šit (26) سومری:
 ترکی: چیتَه مک (çitəmək)
 عربی: شدّ / یشد
 معنی: دوختن ، وصله زدن، پیوستن

taka / taga / tak / tag / tà (27) سومری:
 عربی: دق
 معنی: زدن ، کوبیدن

úru (28) سومری:
 عربی: حور / حوری
 ترکی باستان: örüñ / ürün (درخشان، سفید)
 (Chorti) از زبان های مردم مایا: war / warar
 دیوان لغات الترك: ارتك (örüñ)
 آنلام: روشن، درخشنده

uru / iri / ri (29) سومری:
 عربی: ارض
 دیوان لغات الترك: ارناماق (ornamaq) [اقامت کردن]
 عبری: ir
 معنی: ارض ، شهر ، روستا

یک واژه ی اکدی

bishu : [اکدی] Akkadian (1)
 عربی: بئس
 آذربایجانی: بیس (pis)
 فارسی: پست
 معنی: زشت، بد ، ناپسند، اهریمنی

فہرست منابع

- (1) قرآن کریم
- (2) خیاوی، روشن؛ فرهنگ سومر؛ انتشارات بخشایش، چ. اول 1384
- (3) استرآبادی، میرزا مهدی خان؛ فرهنگ سنگلاخ؛ ویرایش: روشن خیاوی، نشر مرکز، چاپ اول 1374)
- (4) کاشغری، شیخ محمود بن حسین؛ دیوان لغات التُّرك؛ برگردان به فارسی: دکتر حسین محمدزاده صدیق؛ نشر اختر، تبریز، 1383
- (5) کاشغری، محمود بن حسین بن محمد، دیوان لغات التُّرك: ترجمہ و تنظیم و ترتیب الفبائی: دکتر سید محمد دبیر سیاقی، پژوهشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ اول، 1375
- (6) اوروجو، ع ع، آذربایجان دیلی نین ایضاحلی لغتی، کؤچوره ن: بهزاد بهزادی، چاپ اول، بهار 1376
- (7) شوکورلو، علی عیسی، قدیم تورک یازیلی آبیده لری نین گرامری، معارف نشریاتی، باکی، 1933
- (8) ع-ح "داشقیق"، فرهنگ ترکی (سؤزلوک)، انتشارات یاران، چاپ اول.
- (9) نوروزی، شاهیپور؛ سومئر دیلی نین تورک، فارس، عرب دیلرینه اولان ائتگی سی؛ [ماہنامہ] آفتاب آذربایجان؛ شماره 20
- (10) ابوالفضل رجب اف، یونس ممد اف؛ اورخون یئنی سئی آبیده لری؛ باکی، یازیچی، 1993
- (11) Türkçe sözlük , T.D.K, Ankara, porof. Dr. Hasan Eren , 1988

اينترنت

- 1) Sumerian lexicon by John A. Halloran
- 2) Elementary Sumerian Glossary by Daniel A Faxvog